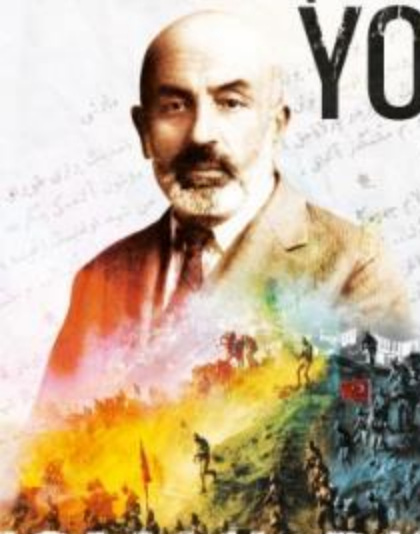

Mehmed Akif ve oğlu Emin'in
Milli Mücadele Yolculuğu

ANKARA'NIN ATEŞTİR YOLU

ROMAN

İSMAİL BİLGİN

ANKARA'NIN ATEŞTİR YOLU
Mehmed Âkif ve Oğlu Emin'in Milli M¼cadele Yolculuğu
İsmail Bilgin

TİMAŐ YAYINLARI | 3950
Roman | 199

YAYIN YÖNETMENİ
İhsan Sönmez

EDİTÖR
Tuđçe İnceođlu

KAPAK GÖRSELİ
Aliye Özlem Özmen

KAPAK TASARIMI
Ravza Kızıltuğ

İÇ TASARIM
Tamer Turp

1. BASKI
Őubat 2016, İstanbul

ISBN

ISBN: 978-605-08-2155-0

9 786050 821550

TİMAŐ YAYINLARI
Cađalođlu, Alemdar Mahallesi,
Alaykœœk¼ Caddesi, No: 5, Fatih/İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24
P.K. 50 Sirkeci / İstanbul

timas.com.tr
timas@timas.com.tr
facebook.com/timasyayingrubu
twitter.com/timasyayingrubu

K¼lt¼r Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 12364

BASKI VE CİLT
Sistem Matbaacılık
Yılanlı Ayazma Sok. No: 8
DavutpaŐa-Topkapı/İstanbul
Telefon: (0212) 482 11 01
Matbaa Sertifika No: 16086

YAYIN HAKLARI

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak
TimaŐ Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Őirketi'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak g¼sterilerek alıntı yapılabilir.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1	
BİR GARİBAN	9
BÖLÜM 2	
ZAĞNOS PAŞA CAMİİ'NDE	21
BÖLÜM 3	
AYRILIK ZAMANI	65
BÖLÜM 4	
AYRILIK ZAMANI	95
BÖLÜM 5	
ÜSKÜDAR'DAN KAÇIŞ	113
BÖLÜM 6	
İZMİT'E DOĞRU	145
BÖLÜM 7	
İZMİT'TEN ESKİŞEHİR'E.....	167
BÖLÜM 8	
ESKİŞEHİR'DEN ANKARA'YA.....	203
BÖLÜM 9	
ANKARA'YA VARIŞ	229
BÖLÜM 10	
BİR GARİP ÖLMÜŞ DİYELER	235
KAYNAKLAR	237

BÖLÜM 1 BİR GARİBAN

Refi Cevdet [Ulunay] Bey matbaanın alt katında bulunan salonun bir köşesindeki küçük yazıhanesinde; nem, kâğıt ve mürekkep kokusunun kesifleştiği o küçük odadaydı yine. Sayfaları açık duran birkaç kalın kitabın yanında, el yazısıyla karalanmış çeşitli kâğıtlar masanın üzerine dağılmıştı. Refi Cevdet Bey ise gözlüklerini takmış, son yazdığı yazının tashi-hini yapıyor; dudakları arasına hafifçe kısırdığı sigarasından yükselen dumanlar gözlerini yaksa da bu duruma aldırmandan metni dikkatle okumaya devam ediyordu. Bazen kâğıdın boş kalan kenarlarına kırmızı kurşun kalemlerle notlar alıyor, bazen de siyah kalın mercekli gözlüklerinin üstünden bakışlarını yazıhanenin badanalanmış beyaz kısmına dikiyordu. Ara sıra kitap paketlerini taşıyan bir iki işçinin isteksiz tavırlarını görünce canı sıkılsa da yine de bir şey demeden tekrar elindeki kâğıdı okumaya devam etti.

Hemen arkasındaki rafa dizdiği kitapların yanına Saatli Maarif Takvimi'ni asmış ancak son üç günün yapraklarını koparmamıştı. Öğle yemeğini henüz yemediği için karnının zil çalan sesini bastırmak ve dikkatini toplamak için demli çay bardağını yarılardı; boş midesini çayın o buruk, acımsı tadı yakmıştı. Zaten son günlerde mide ağrılarından şikâyet eder olmuştu. Gel gör ki kendisine sigara ve çayı azaltmasını söyleyenlere aldırıyor; yüzünde bir tebessümle, “Bir yazar sigara

ve çayı azaltırsa yazılarını da azaltır,” diye karşılık veriyordu. Sadece midesinden değildi Refi Cevdet Bey’in şikâyetleri. Uzun süre masa başında oturmaktan beli ağrıyor, sık sık ayağa kalkarak belini ovalayıp tekrar oturuyordu.

Kalem tutmaktan nasırlaşan parmakları neden sonra tak-sitle aldığı ikinci el daktilo sayesinde epey rahat etmiş ancak daktilonun tıktırtilarına baştan alışamamıştı. Sonraları bu tıktırtilının yazı demek, yazmak demek olduğunu idrak edince daktilo sesinden ayrı bir haz, ayrı bir tat almaya bile başladı. Gözü gibi bakıyordu daktilosuna. Başlarda eskiyen şeritlerini değiştirmeyi beceremese de daha sonra ustalıklı bunları takabilir duruma gelmişti. Daktiloyla birlikte zaten küçük olan masası iyice daralmış, aradığını bulamaz hâle gelmesinin yanında bir de kâğıtların sık sık yere düşmesiyle onları eğilip almak kendisine zor gelir olmuştu. Bu durumlarda kabahati göbeğinde buluyor, kızarıp bozarak kâğıdı yerden alınca derin bir nefes alıp tekrar çalışmaya devam ediyordu.

Bir süre daha çalışıp okumayı ve not almayı bitirince kâğıdı ve kırmızı kalemi âdeta masanın üzerine fırlattı. Dudağını yakmaya başlayan neredeyse bitmek üzere olan sigarasını oval biçimli, içi izmarit dolu kül tablasına baş parmağıyla iyice bastırarak söndürdü. Tütünün ağzında bıraktığı acılığı garipsese de daha sonra aldığı nikotin tadı sinirlerini bir nebze de olsa gevşetmişti. Sandalyede gerinip başını ovaladı, bir kenarda duran günlük gazeteye bakmaya niyetlendi bir ara ama aniden vazgeçip gözlüğünü çıkardı. Kâğıtların üzerine bıraktıktan sonra gözlerini ovuşturdu. O sırada at arabasını yükleyip tekrar matbaaya dönen çalışanına her zamanki alışkanlıkla seslenerek, her ne kadar alacağı cevabı çok iyi bilse de, daha yüklemenin tamamlanıp tamamlanmadığını sordu. İşçisi Cezmi’nin, “Bitiyor üstat, az kaldı,” demesini beklemişse de cevabı duymadan, “Yine dağıtım gecikecek,”

diye endişelenip midesine vuran ağrının arttığını hissetti. Artık yemek yemeliydi.

Nihayet aşağıdaki esnaf lokantasında çorbadan sonra köftenin yanına piyaz da söylemeyi planlayıp o küçük yazıhaneden çıkmaya yeltendiğinde aniden cama vuruldu. Başını çevirip de karşısında hiç tanımadığı bir çehreyle karşılaşınca ne yapacağını bilemeden bir süre öylece kalakaldı. Üzerindeki şaşkınlığı attıktan sonra yazıhanenin yandan sürgülü kapısını açıp gelene dikkatlice bakarak, “Buyurun,” dedi.

Karşısında orta yaşlarında, saç sakalı birbirine karışmış; kıyafeti özensiz, zayıf yuvarlak yüzlü, avurtları çökmüş, kara gözlerinin altı çukurlaşmış morarmış, yorgun olduğu her hâlden belli olan adam çekingen bir şekilde bekliyordu. Sanki söze Refi Cevdet'in başlamasını ister gibiydi. Refi Cevdet sabırsızlanmaya başlamıştı. Karşısındaki kişiye nereden başlaması gerektiğini kestirmeye çalışıyor, öte yandan duyduğu hicap solgun yanaklarının al al olmasına sebebiyet veriyordu. Gözlerini yere indirerek kaçırıyor; muhatabının kendisini tepeden tırnağa acıyarak süzdüğünü adı gibi bildiği için bu durumun bir an önce son bulmasını, hatta buradan çıkıp gitmeyi o kadar çok istiyordu ki...

Refi Cevdet Bey daha fazla dayanamayıp sürüp giden sessizliği dağıttı.

“Buyurun.”

Adam çekingen bir şekilde iki adım atarak içeri girdi.

“Efendim...”

“Kimsiniz, ne istiyorsunuz?”

“Şey... Nasıl desem ki... Ben Âkif'in oğluyum. Emin...”

Refi Cevdet duydukları karşısında duraklayıp kısa bir süre emin olamadı. “Hangi Âkif'in?” diyecekti ki karşısındaki

kişi bu soruyu muhatabının yüzünde okumuş gibi kısık ve çekingen bir sesle, “Mehmed Âkif’in,” dedi.

O anda en paslı, en kör bıçaklardan birini âdeta sol yanına saplamışlar gibi acılar içinde kaldı Refi Cevdet. Mide ağrısı iyice artmış, acıyla yüzünü buruşturmuştu. Bakışlarını hâlâ diktiği yerden ayırmayan Emin Âkif, neyse ki çehresini görüyordu. İyi ki de görmedi, yoksa konuşmasına devam edecek cesareti kendinde bulamayabilirdi.

“Üstadın yani...”

“Evet, üstadın... Belki beni tanımazsınız ama ben sizi iyi tanırım. Bir müşkilim var. Onu zat-ı âlilerine arz etmekten hicap duyuyorum lakin artık çarem kalmadı. Tek ümidim sizsiniz.”

Refi Cevdet ne desindi, nasıl söylesindi; şaşkındı. Mehmed Âkif’in oğlu Emin karşısındaydı ama söyleyeceklerinden açıkçası korkuyordu. En kötü şartlarda dahi ümidini kaybetmeyen, tam aksine çevresine, bu millete ümit aşılamış üstadın oğlu şimdi son ümit, son çare olarak kendisini görüyordu. Böyle bir durumda kalmanın insanı ne hâle getirdiğini tahmin etmeye çalışıp karşısındaki Emin Âkif’e acıyarak bakarken; Mehmed Âkif’in o eğilip bükülmez iradesiyle yazdığı şiirlerinden bir dörtlük aklında döneniyordu:

*“Baksana kim boynu bükük ağlayan,
Hakk-ı hayatın senin ey Müslüman!
Kurtar artık o biçareyi Allah için,
Artık ölüm uykularından uyan.”*

“Sadece uyuyan ben miyim Rabbim? Üstadın, milli şairimizin oğlunun ne durumda olduğundan belli ki kimsenin haberi yok. Büyük bir şiiri; İstiklal Marşımızı bu necip millete hediye eden Mehmed Âkif’in oğlunun acaba ne müşkili olabilir?” diye hayıflandı kendi kendine.

“Nedir müşkilin evladım, anlat bana?” dedikten sonra masanın üzerindeki “Birinci” marka sigara paketinden bir sigara alıp yaktı. Duyacağı keder dolu sözlerin doğuracağı yıkımı, bu sigaranın dumanı ve uzayıp yere düşecek külüyle bir nebze de olsa azaltabileceğini düşünmüştü.

“Şu tabureye otur. Ayakta kaldın.”

“Zıyanı yok efendim.”

“Olur mu canım ayakta, otur lütfen!”

“Peki... Uzun yıllardır darda ve zordayım.”

Bu kelimelerle âdeta sarsılan Refi Cevdet kahroluyor, kendi kendine söyleniyordu.

“Koca millet İstiklal Marşı Şairi'nin oğlunu emanet bilememiş. Ne yazık, o şair ki ihtiyacı olduğu hâlde yazdığı emsalsiz şiirin parasını bile almaktan imtina etmişti. Şimdi ise... Ah kader!”

Son cümlesini inler gibi, acı çeker gibi sessizce söylemişti. Mide ağrısı gitgide şiddetleniyordu. Yine de muhatabı yanlış anlamasın diye yüzünü buruşturmamaya özen gösteriyordu.

“Bursa'nın Karacabey Harası'nda yevmiyeli olarak küçük bir ücret mukabilinde çalışıyordum. Yetmese de idare etme gayreti içindeydim. Bu şekilde tam on beş yıl çalıştım. Sadece barındım da diyebilirim. Ancak orada meydana gelen bir deprem harayı altüst etti. Hara müdürü bir gün beni çağırıp, ‘Hara eski hâline gelinceye dek buradan git, başının çaresine bak,’ dedi. Bursa'dan buraya dek gelirken neler çektiğimi bir ben bilirim! Koca şehirde ne yaparım efendim? Aklıma zat-ı âlileriniz geldi. Beni bu durumdan kurtarmak için arabuluculuk yapmanızı rica ediyorum.”

Refi Cevdet ne desindi kapısına kadar gelmiş üstadın oğluna. Bir süre sustu. Bu suskunluk karşısındakinin endişeye

kapılmasına yol açıyordu. Taburede âdeta iğreti hâlde oturan Emin Âkif'e baktı. Çok şeyler söylemek istedi ama sadece, "Elimden geleni yaparım evladım," diyebildi.

"Sağ olun efendim."

"Ben de tam şimdi yemeğe gidecektim. Gelin, birlikte yemek yiyelim. Acıkmışsınızdır..."

"Ne yalan söyleyeyim, iki gündür doğru dürüst bir şey yememiştım efendim."

"Haydi o zaman, karnımızı güzelce doyuralım da midele-rimiz bayram etsin; zira ben de sabahtan beri ağzıma tek bir lokma koymadım."

"Efendim ben..."

"İtiraz istemem! Haydi bakalım..."

Refi Cevdet duvardaki askıda bulunan ceketini alıp kapıda kendisini bekleyen Emin Âkif'in koluna girdi. Matbaadan çıkarken işçisi Necmi'ye, "Evladım ben yemeğe gidiyorum; belki dönmem, arayan olursa not alırsın," diye tembihledi.

"Peki efendim."

Refi Cevdet Bey o gün yemekte porsiyonları daha bol ve çeşitli söyledi. Emin Âkif'in çekingen hâlini gördükçe lokmalar boğazına diziliyordu. Günler sonra da olsa İstiklal Şairi'nin oğlu ilk defa karnını bu kadar iyi doyurmuştu. Refi Cevdet en azından bununla teselli buldu. Lokantadan çıkınca cebindeki son parayı da Emin Âkif'e uzattı.

"Şimdilik bu parayla idare edip görev yerine dön. Ben ilgililere ulaşmaya çalışacağım."

"Peki efendim," dedi uzatılan parayı mahcup bir şekilde cebine koyan Emin Âkif. "Karnımı doyurdunuz. Sağ olun, var olun. Devlet-i müesseseniz devam etsin inşallah. Size duacıyım."

Refi Cevdet Bey bu sözlere ne desindi bilemedi. Boğazı düğümlendi, gözleri doldu. Elini Emin Âkif'in omzuna koyup dostça birkaç kez vurduktan sonra tek bir kelime edemeden geri döndü. Dolan gözlerinden süzülen yaşları karşısındaki görsün istememişti.

Bu hadise Refi Cevdet Bey'i o kadar etkilemişti ki günlerce kendine gelememi. Emin Âkif için neler yapabileceği düşüncesiyle günler gelip geçerken postacı kendisine bir mektup getirdi. Okurlarından sıklıkla mektup aldığı için, ilk önce bunun da benzer bir mektup olduğunu düşünüp yavaşça açtı. Ancak okumaya başlayınca mektubun Emin Âkif'ten geldiğini anlamıştı.

“Azizim efendim,

Ziraat Bakanlığı bana tekrar görev yaptığım haraya gitmemi emir eyledi. İlk haraya sekiz kilometre uzak bir mesafede, Poyrazbahçe-Koyunağılı deneni yerde kalabileceğimi de belirttiler. Mecburen söz konusu yere gittim. Aman efendim aman! Ne sobası var ne de doğru dürüst yatacak bir yeri. Her yer pislik içinde... Gıdası da pek müşkil... Ne kadar dayanırım, bilmiyorum. Yine çaresiz size yazma ihtiyacı duydum. Bir şeyler yapmanızı rica ediyor, bunu da aşağıdaki dörtlükle dile getiriyorum.

En derin hürmetlerimle,

Emin Âkif

*“Tut elimden diyerek boynumu büktüm Ulunay,
Yüzde yüz üzdü, senin gönlünü bitkin durumum.
Âkif'in oğlu dedim, sen de şaşırдын. Bu mu? Ay!
Sürünüp kıvranıyor, iş arıyor. Vay gidi vay!”¹*

1 Emin Âkif Ersoy, *Babam Mehmed Âkif*, Kurtuba Yayınları, 2011, s. 124.

Refi Cevdet Bey derinden sarsılmıştı. Kaderin, hayat rüzgârının Karacabey'e attığı Emin Âkif'in durumuna çok üzülmüyordu.

“Hey gidi koca Âkif hey! Sen millete istiklal şiirini hediye et. Ancak bu millet ve devlet senin oğluna sahip çıkamasın. Onu ağıllarda yatmaya layık görsün. Olacak şey değil! Evet, belki bu zat bir meslek erbabı olmayabilir. Ama neticede İstiklal Marşı'nın şairi Mehmed Âkif'in oğludur. Bu da elinden tutulması için en baş sebeplerden biridir.”

Ne yapacağını, ne diyeceğini bilemeden öylece kalakaldı. Hani birileri eline bıçak alıp bileklerini kesse, zerre kadar kanı akmazdı. Midesindeki ağrı yine şiddetlenmeye başlayınca eliyle karnını ovaladı. Yüzünü, ağrının o dayanılmaz ızdırabı gölgelemişti. Gözlerinde de bir yığın bulut yuvalanmış, her an çeşm-i siyahından boşanmak üzere asılı hâlde duruyordu.

*

Yıl 1967/Ocak

Kışın en soğuk günleri hüküm sürüyordu. Dünden beri yağın kar tipiye dönmüş, cadde kenarındaki ağaçları şiddetle sallıyordu. Birkaç tane otomobille onların arkasından gelen iki faytondan başka caddede taşıt görünmüyordu. Binaların camlarından sızan ölgün ışıklar sokaklara yansıyor, gecenin karanlığını deliyor, söz konusu ışıklarda umarsızca uçuşan kar taneleri ışığa üşüşen pervaneleri andırıyordu. Ara sıra dar, Arnavut kaldırımlı sokaklarda rüzgârdan dolayı zor da olsa bozacıların, turşucuların sesi duyuluyor; müdavimleri söz konusu sesin sahiplerini kolayca tanıyordu.

Tophane'nin deniz kıyısında, rüzgârı sırtına bindirmiş dalgalar deli atlar gibi durmadan sahile koşuyordu. Öyle ki rıhtıma çarpan coşkun dalgalar üç dört metre yüksekliğe ula-

şıyor, sonra sahil yoluna düşüyordu. Kuytu bir köşede sıraya dizilmiş pek çok martı dalgaların hücumundan korunmak için daha ıssız ve sakin köşeler aramak için uçuşuyordu. Çoğu balıkçı barınağının yanındaki uzun ve ince tahtaya dizilmiş, soğuktan korunmak için büzülüp başlarını kanatlarının altına sokuyorlardı.

Sahile yakın boş bir arsaya bırakılan eski bir kamyon kasasının üstü brandayla örtülmüştü. Aracın uzun zamandan beri kullanılmadığı; dört tekerliğinin de inmiş, hatta yer yer çatlamış olmasından anlaşılıyordu. Ön camları kırılmış, kaportası koyu bir pas tabakası tarafından istila edilmiş olduğundan, kamyonun eski rengi olan kırmızı ancak kapıların iç kısımlarından anlaşılabilirdi. Bazen kedilerin mekânı olan ön kısma bu gece hiçbir kedi sığınmamıştı. Rüzgâr açık camlardan hızla girip çıkıyor; uğultulu seslerle kışın o haşın, sert yüzünü gösteriyordu. Kamyonun kasasına örtülen brandanın yer yer yırtılan kesimleri üzerine birer parça naylon, naylonların üzerine de taşlar konmuştu. Ancak tipi öyle şiddetliydi ki taşlar branda üzerinden yavaş yavaş kayıp yere düşüyordu. Açıkta kalan branda da bazen rüzgâr sebebiyle şiddetle dalgalanıyor, her an yırtılacak gibi sallanıyordu.

Kamyon kasasında battaniyesine sıkı sıkı sarılmış adamın dişleri birbirine vuruyordu. Önce şiddetli bir üşüme krizinin ardından vücudunu hararet basıyor, sonra battaniyesini üzerinden atıyordu. Bu da onun daha çok üşümesine sebep oluyordu. Uzun süren öksürük nöbetleri de tam bir ızdıraba dönüşmüştü. Ardı ardına uzun ve devamlı öksürükler sebebiyle soluğunu zor düzene sokuyor, yüzü kızarıyor, sanki içi dışına çıkıyordu. Asıl ızdırıp söz konusu öksürük nöbetlerinden sonra başlıyordu. Çünkü boğazından midesine, hatta akciğerlerine doğru peydah olan acı şiddetleniyor; bir ara

yavaş yavaş azalıyor gibi olsa da yerini hafif bir ağrı ve insanı mütemediyen rahatsız eden ince bir sızıya bırakıyordu.

Yerde yatan adamın avurtları çökmüş, sakalı uzamıştı. Elbiseleri yer yer yırtılmıştı. Baş ucunda duran gazeteden yapılmış bir külah içindeki zeytinlerden, yarım ekmekten ve kibrit kutusu kadar kaşar peynirinden adamın karnını dahi doyuramadığı anlaşılıyordu.

Yastık niyetine katladığı eski ceketinin üzerine koyduğu başını iki elleri arasına alıp uzun uzun düşünüyor, eski günlere dalıyor ve o günleri hatırlayınca sessizce gözyaşı döküp, “Ah babacığım... Ah babacığım... Ah babacığım...” diye durmadan sayıklıyordu. O sayıkladıkça ve babasını düşündükçe sanki gönlünde nice onulmaz yaralar açılıyor, ızdırabı daha da artıyordu. Dünden beri yattığı yerden hiç kalkmamıştı. Artık gücünün azaldığını hissediyordu. Bu kış günlerine nasıl dayanabilecekti? Sadece eski günleri hatırlayınca bir anlığına da olsa hem ümit hem de güç buluyordu. O zor günlerde dahi ümidini kaybetmeyen bu adam, elbet şimdiki sefaletin üstesinden gelebilmeyi de umuyordu.

Yine bir titreme nöbetinden dolayı battaniyeyi zorlukla üstüne çekip sıkıca yumduğu gözlerini araladı. Brandanın yırtık yerinden sokak lambasında uçuşan karları gördükçe daha da çok üşüyordu. Battaniyeyi kafasına kadar çekti. Bu sefer de ayakları açıkta kalınca toparlanmak zorunda kaldı. Ardından gelen uzun öksürük nöbeti iyice sarsılmasına sebep oldu. Bir an boğazı yırtılacak sanmıştı. Sonra derin derin soluk alınca hırıltılı bir şekilde; “Allah’ım!” dedi.

Sonrasında başını tekrar ceketinin üzerine koydu. Her acı, her ağrı zayıf düşen bedenini ölesiye hırpalıyordu. Uyuşan kollarını açıp soğuktan kaskatı kesilmiş parmaklarını oynattıktan sonra ağzına götürüp soluğuyla ısıtmaya çalıştı. Güçlkle

yutkunmasından, bademciklerinin iyice şiştiğini anlamıştı. Su içmek istiyordu. Yarisına kadar su dolu olan cam şişeyi almak isterken şişeyi tutamayıp devirdi. Su, tahta döşemeden yattığı yere doğru akarken kendine sinirlenerek battaniyeyi yine başına dek çekip gözlerini sıkıca yumdu.

O anda karşısında beliren hayal veya rüyanın etkisiyle sevinçten haykırdı.

“Babam! Babam!”

Sonra derin bir sessizlik oldu. Zemherinin o acımasız, gariban insanlarla alay eden çığlıklarını dinledi. Babasını bir an görür gibi olmanın sevinci şimdi tamamen koyu bir hüzne dönüşüvermişti. Sevinçleri hep yarım kalmıştı adamın. Hayal kırıklıkları çok fazlaydı. Babasından sonra hayatı tek başına göğüslemek hep zor olmuştu. Oysa daha on iki yaşındayken babasıyla ne zorluklara göğüs germişti. Şimdi o çok özlediği babası yanında yoktu. Keşke olsaydı...

Bütün bunları düşününce tekrar haykırdı.

“Babam!”

Bu haykırış onu derinden sarsmıştı. Bitkindi. Çareyi sükût etmekte buldu. Günler, geceler boyu ağladığından artık ağlayamıyordu bile. Oysaki biraz ağlayabilseydi, biraz ağlasaydı rahatlayacaktı. Şimdi ise soğuk ve zemherinin o insanı yakan, uyuşturan mahmurluğuna teslim olmamak için direniyordu. Ancak gücünün damla damla tükendiğinin farkındaydı. Gittikçe kendisine hükümran olmaya başlayan uyku hâli sebebiyle parmaklarını dahi kıpırdatamaz, hissedemez olmuştu. Ardı ardına öksürdü, bu sefer başını bile kaldıramadı. Yutkunmaya çalışırken uzun bir hırıltı çıktı ağzından, gözleri büyüdü. Elleriyle kasanın tahtasına tutunmak istedi bir an ancak güçsüz elleri bu isteğini gerçekleştirmedi. Nihayet

hırıltılı bir nefes alabildiğinde yüzündeki kızarıklık yavaş yavaş sarıya dönmeye başlamıştı.

Bir anlık rahat ve ağrısız geçirdiği zaman diliminde zorlukla, “Oh!” dedi. Ardından bazı sesler duyar gibi olup kulak kabarttı. Sesler belirsizleşince; “Babamdır,” dedi. “O gelmiştir. Benim babam!”

Bu sözler ona sanki yeniden güç bahşetmişti. Yavaşça doğrulup oturdu. Gözlerini ovuşturdu. Sonra kalın bir sis tabakasının her yeri sardığını sandı. Sisın içine girmek istiyor; ardında güzel günlerin, o eski, zor ama mesut ve ümitli günlerin olduğunu düşünüyordu. Geçen yılları, çocukluğunu tekrar yaşamak için neler vermezdi! Tam o anda sisin içinden babasını görür gibi oldu.

“Oğlum!” dedi elini uzatarak.

“Babam!”

“Gel oğlum; o zor, çileli, tehlikeli ama ümit dolu yılları, ateşten yılları yeniden yaşayalım.”

“Yaşayalım baba. Buna ne denli muhtacım bilemezsin! Acılar içindeyim. Çok uykum geliyor baba.”

“Oğlum uyuma. Zemheriyle gelen uykuya diren. Gel şimdi geçmişe gidelim.”

“Gidelim babam!”

Adam kamyon kasasında oturmuş, sağ elini boşluğa uzatmıştı. Uzun zamandır hiç bu kadar mutlu olmamıştı. İçinde sıcak bir kıvılcım çaktı; bu kıvılcım, özgürlük yolunda bütün vatan sathına yaymaya çalıştıkları kurtuluş ateşinin bir kıvılcımıydı. Adam o günleri yeniden yaşamak ve görebilmek için gözlerini alabildiğince açtı.

Çok eskilere gitmişti. Yıllar öncesinin yine soğuk bir ocak ayında olanları yeniden yaşıyordu âdeta.

BÖLÜM 2

ZAGNOS PAŞA CAMİİ'NDE

İstanbul, 1920/Ocak ayı başı

Yunanların yedi ay önce İzmir'i işgalinin yankısı, suya atılan bir taşın dalgaları misali, günler, aylar geçtikçe yapılan protestolarla iyice şiddetleniyordu. Özellikle Rum çeteciler tarafından İzmir'den sonra pek çok yerin de Yunanlar tarafından istila edileceği söylentileri yayılıyor; bu haberler yüzünden ahali tedirgin oluyor, vatanın geleceği hakkında endişeler artıyordu. İleriki aylarda İstanbul'un da işgal edilebileceği düşüncesi büyük bir korkuya sebebiyet vermeye yetmişti. Öyle ki endişe ve karamsarlık bu koca ve yaşlı şehrin her evine, her sokağına sinmişti. Ahali birbirine sürekli çare aramak, mitingler düzenlemek gerektiğini söylüyordu. Ayvalık'tan, Karesi'den² bazı derneklerin İzmir'in işgalini protesto etmek üzere hazırlık içinde oldukları bilgisi geliyordu; böyle durup beklemektense işgalin haksızlığının bütün dünyaya duyurulması için telgraflar çekilmesi elzemdi.

İstanbul'da Eşref Edip, sahip olduğu, aynı zamanda müdürlüğünü de yaptığı *Sebilürreşad* dergisini yeni kurmuştu. Başlıca yazarları arasında yakın dostu Darü'l-Hikmet-i İslâmiye Cemiyeti'ne yeni üye olmuş Mehmed Âkif Bey de vardı.

---

2 Balıkesir.

Son günlerde Anadolu'da taraftar bulan istilacı kuvvetlerle mücadele fikri İstanbul'daki bazı gazeteler ve yazarlar tarafından baltalanıyordu. Manda taraftarı ve İtilaf kuvvetlerini destekleyen yazılar bile çıkmaya başlamıştı. Artık yorgun şehirde herkes hangi ülkenin mandasını kabul etmek gerektiğine dair önemli tartışmalar içine girer olmuştu. Özgürlük ve tam bağımsızlığı destekleyenler ise azınlıktaydı. İstanbul'da, özellikle İtilaf devletleri tarafından verilen emirlerle mandacılık fikrinin giderek kabul görür olması üzerine, Mehmed Âkif kalemiyle halkın ilk önce ümidini ve maneviyatını kuvvetlendirmeyi düşünerek çeşitli yazılar kaleme almaya başlamıştı.

Bu çıkışı ilk önce şaşkınlık, daha sonra da hayretle karşılandı. Kendisinin ne denli cesur ve sözünü Hakk'tan yana sakınmadığı iyi biliniyordu ama bu ortamda ve dahası bu şartlar altında nasıl ümitli olunabilirdi? Devlet Mondros Mütarekesi'ni imzalararak her kurumuyla âdeta teslim olmuştu. İtilaf devletleri artık yönetime bile el koymak istiyor ve İstanbul hükümetine hemen her gün çeşitli yaptırımlar içeren emirler gönderiyorlardı. Kudretli bir devletin yüzyıllarca başkentliğini yapan İstanbul kesif sisler içindeydi. Bu yorgun şehir siyasi belirsizlik içinde kayboluyordu.

Mehmed Âkif, ekim ve kasım aylarında yazdığı *Gölgeler* risalesini yeni bitirmişti. Son düzeltmeleri yaptıktan sonra yayınlamak düşüncesindeydi. Böylelikle suskun ve endişe içinde bekleyenlere biraz olsun ümit aşılayabilirdi. Bir yandan bu işi yoluna koymak için acele ederken, öte yandan da işgali protesto eden âlimlere yardımcı olup onları yüreklendiriyordu.

“Delalete düşmüşlerden başka kim,

Tanrı'nın rahmetinden ümidini keser?” diyor ve ekliyordu:

“Bir kere de azmettin mi artık Allah'a dayan!”

Mehmed Âkif yokuşu yavaş yavaş çıkarken düşünceliydi. Aslında daima hızlı yürür, çevresine bakmaz, başını öne eğer ve gideceği yere koşar adım giderdi. Yıllarca spor yaptığından yorulma nedir bilmezdi. Ne zaman ki zihnindeki düşünceler artar ya da yazacağı bazı konular aklına takılır; o zaman biraz dalgınlaşır ve yavaş yürürdü.

İstanbul işgal edilirse ne olurdu? İzmir'e çıkan Yunan mutlaka Ege'nin içlerine yönelmek isteyecekti. Daha şimdiden vatani kurtarmak için manda fikrine sarılanlar, yarın öbür gün İstanbul'un işgaliyle bu fikirlerini daha gür seslendirmek isteyeceklerdi. Halk ise yıllardır yapılan savaşlardan yorgun düşmüş ve bıkmıştı. Hele şimdi bu durum ve şartlar altında onlara ümit aşılamaktan başka elinden ne gelirdi ki?

“Ümit,” diyordu, “her zaman ümitli olmak gerektiğini vurgulamak lazım. Bıkmadan, usanmadan ve üşenmeden... Ümit bu ortamda en büyük direncimiz olacaktır. İmanımızdan aldığımız güçle sıkıntılı, zor günlere göğüs gerebiliriz. Aksi hâlde memleketi kara günler bekliyor.”

O kadar dalgındı ki kendisine selam veren kişiyi fark etmedi bile. Aslında sokağa çıktığında karşılaştığı kişilere genellikle ilk olarak o selam verirdi.

Az önce selam veren şahıs, “Üstat dalgın...” diyerek geçip gitti yanından.

“Mücadele lazımdır. Ümitsizlikle, çaresizlikle; maneviyatımızı kırmak isteyenler ve düşmanlarla mücadele şarttır. İştirim ve okurum ki, son günlerde şükürler olsun, Anadolu'da bazı dernekler kurulmaya ve işgal protesto edilmeye başlanmıştır. Ancak bu yeterli olur mu bilemem. Allah bu millete yardım etsin.”

Bayırı çıkınca adımlarını hızlandırdı. Uzun setresi rüzgârda salınıyor, elinde taşıdığı kitabı sıkı sıkıya kavramış bir vazı-

yette daracık yolda ilerliyordu. Bütün benliğiyle, “Bir şeyler yapmalı, bir şeyler yapmalı,” diye sayıklayarak, adımlarını “Mücadele, mücadele!” diye atarak bu şekilde kendini yeniliyordu. Öfkesini, inancını, kararlılığını keskinleştiriyor; daha sonra bunu kalemiyle kâğıtlara aktararak, gaflet içinde olanların başına balyoz misali indiriyordu. Bu yüzden *Sebilürreşad* dergisini önemsiyor, yazılarını sanki ateş içinde kalmışçasına yazıyordu. Kısa zamanda derginin etkisi Mehmed Âkif’in de katkısıyla artmaya, yazıları mücadele yanlıları kadar İtilaf kuvvetleri yanlılarıncı da dikkate alınmaya başlamıştı.

Aklındaki düşüncelere yoğunlaşp ağırlığı altında ezilince hemen alnını ovalardı. İşte yürürken yine öyle oldu; kendi dünyasını istila eden düşüncelerden bunalınca alnını ovaladı. Sonra daima kalıplı ve temiz olarak başından hiç eksik etmediği fesini biraz geri atıp düzeltti. Elindeki kitap, *Hatıralar*’ın yeni baskısıydı. Birinci baskısı 1917’de yapılan kitabını Necmi İstiklâl Matbaası’nda, “Hanedan-ı Hilafet’in erkân-ı Muazzamasından Ömer Faruk Efendi Hazretleri’ne takdime-i ta’zimimdir,” ithafıyla bastırmıştı. Âdeti bir yakarış kitabı olan *Hatıralar*’da toplum için ümit, iman ve cesaret aşılmasının yanında gezip gördüğü, görev yaptığı zamanlardaki gözlemlerini de anlatmaya gayret etmişti.

Geçen gün dergide yeniden yayınladığı, “Atiyi Karanlık Görerek Azmi Bırakmak” şiirinin mısraları durmadan çalışan aklına düştü. Yürüdüğü yolda birbirine yaslanmış tahta evlerin perişanlığını görünce, bu şiirinin son satırlarını dillendirmekten kendini alamamıştı:

“Evler tünek olmuş, ötüyor bir sürü baykuş...
Sesler de: ‘Vatan tehlikedeymiş... Batıyormuş!’
Lakin, hani, milyonları örten şu yığından,
Tek kol da, ‘Yapışsam...’ demiyor bir tarafından!”

*Sahipsiz olan memleketin batması haktır;
Sen sahip olursan bu vatan batmayacaktır.
Feryadı bırak, kendine gel, çünkü zaman dar...
Uğraş ki: Telifi edecek bunca zarar var.
Feryad ile kurtulması me'mul [ümit olunan] ise haykır!
Yok yok! Hele azmindeki zincirleri bir kır!
"İş bitti... Sebatin sonu yoktur!" deme, yılma.
Ey millet-i merhume, sakın yeise kapılma.*

Her şeye ve herkese rağmen ben üzüntüye kapılıp karamsar olmam. Aksi hâlde maneviyatım zedelenir. Ben ki gönlünü Hakk'a adanmış bir adamım. Ümitsizlik bana asla yakışmaz. Ne ki bu necip millete de hiç yakışmaz. Varsın yurdun her yanını yangınlar sarsın, her taraf mahşer yerine dönsün. İçimizde yeşeren ümitler oldukça kurtuluş yolunu da er geç bulacağız. Ancak şimdi yılgınlık yok! Ümitsizliğe asla yer yok!"

Mehmed Âkif bir kez daha kendini bilemişti. Derginin idarehanesine yaklaşınca ilk önce başını kaldırıp cama büyük harflerle yazılmış *Sebilürreşad* yazısına baktı. Bu isim onun için "direnmek" demekti. Biraz durdu; derginin adını sanki ilk defa görüyormuşçasına dikkatle bir kez daha okudu. Sonra içeri girmek için ana kapıyı hafifçe itti. Altı basamak olan tahta merdiveni ağır ağır çıkarken tahtalar gıcırdayordu. "Koca vatanın inleyen sesi gibi..." diye düşündü. Duvarlarda yer yer boyası soyulmuş, betonu gözüken yerler olduğu gibi boyanın sürüldüğü yüzeyler de çatlamağa başlamıştı. Mehmed Âkif soyulan yerlere elini sürüp, "Vatanın işgal edilmiş yöresi İzmir'in haritasına ne kadar da benziyor! Hele şu çatlaklar vatanın kırılğan yerlerini, milletimizin ümitsiz yanlarını simgeliyor sanki," diyerek iç geçirdi.

Ölgün, fersiz bir ışık merdiveni zoraki aydınlatıyordu. Merdivenlere düşen gölgesinin büyüklüğünü görünce, "Işığın